

Motion till riksdagen 2018/19:698

av **Heléne Björklund (S)**

Förbättra miljöarbetet i och kring Östersjön

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra miljöarbetet i och kring Östersjön och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Egentliga Östersjön är i dag ett av världens mest förorenade havsområden. Det beror på dess utsatta läge, omringat av tätbefolkade landområden och med bara smala sund som förbindelse till världshaven. Östersjön rymmer ett unikt ekosystem med ett fantastiskt djur- och växtliv, men det krävs samordning, ny teknik, mer forskning och hårda politiska beslut för att vi ska kunna skydda och restaurera havsmiljön.

I Världsnaturfondens senaste rapport om Östersjön slår organisationen fast att Östersjöländerna inte lever upp till sina åtaganden att skydda Östersjön. Bland de nio granskade länderna är Sverige minst dåligt – men inget land är i närheten av att genomföra de åtgärder som krävs för att nå målet om ett välmående Östersjön 2021. Av de viktigaste åtgärderna har länderna endast uppnått en tredjedel.

WWF:s Östersjöbarometer 2018 (Baltic Sea Scorecard) granskar nio länder med kust mot Östersjön utifrån deras åtaganden och framsteg inom områdena övergödning, farliga ämnen, biodiversitet och maritima aktiviteter. Nytt för årets Östersjöbarometer är också området hållbar blå ekonomi. Resultaten är nedslående – av de 58 viktigaste åtgärderna har länderna bara uppnått 16. Ryssland får lägst poäng (–43). Samtidigt visar rapporten att inget av länderna har vidtagit tillräckliga åtgärder i något område, vilket tyder på att inget land kommer att klara målen inom utsatt tid.

Sverige måste stå upp för överenskomna åtaganden och bidra till ett starkt ledarskap i Helcom, som leder aktionsplanen för Östersjön (BSAP). Bland annat för att

- uppnå mål om minskat näringsläckage för både kväve och fosfor, i syfte att minska övergödningen
- kartlägga och ta fram en åtgärdsplan för farliga ämnen som ännu inte adresserats

- förbättra skyddet av den biologiska mångfalden och hotade arter, inklusive kommersiellt fiskade bestånd av torsk, ål och lax
- genomföra överenskommelser kopplade till sjöfarten, särskilt för att ta itu problem med främmande arter i Östersjön och utsläpp av toalettavloppsvatten från kryssningsfartyg
- WWF:s studie tyder på att ökade investeringar för att uppnå målen och en hållbar blå ekonomi för Östersjön kommer att löna sig i form av ekonomisk tillväxt och fler jobb.

Det finns goda förutsättningar att rädda Östersjön. Under den senaste tiden har vi också sett en del positiva trender. Till exempel fiskbestånd som långsamt börjar återhämta sig och halter av övergödande ämnen i vattnet som minskar på vissa håll. I flera kustområden har vattenkvaliteten förbättrats genom åtgärder. Men utan samordning kan de framsteg som gjorts lätt gå förlorade och bottendöden fortsätta.

En ren och levande havsmiljö är ett betydelsefullt mål i sig men tillståndet i Östersjön påverkar även flera viktiga näringsverksamheter, exempelvis turist- och fiskerinäringen. Om vi vill ha en levande kust och skärgård och en lönsam fiskerinäring måste miljöarbetet i Östersjön intensifieras.

Östersjön är en unik miljö som det är vårt ansvar inför kommande generationer att bevara. Samarbete är nyckeln till framgång i miljöarbetet.

Övergödning, eller eutrofiering, är ett allvarligt problem i Egentliga Östersjön. De senaste 60 åren har tillförseln av näringsämnen kväve och fosfor flerdubblats. Detta har orsakat stora miljömässiga förändringar. Många arter har fått det svårare att konkurrera och har minskat i omfattning eller försvunnit helt. För att Östersjön ska återfå samma näringsstatus som den hade på 40-talet måste tillförseln av övergödningens ämnen minska med mer än hälften. En av övergödningens effekter anses vara att havsbottarna drabbas av syrebrist. Idag är den syrefria bottenytan nära tre gånger större än vid millennieskiftet. Totalhalterna av näringsämnen i ytvattnet är högre än vad de var i början av 1970-talet.

Enligt en rapport från Havsmiljöinstitutet, Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten har upp till 16 procent av bottarna i Östersjön drabbats av bottendöd och 29 procent är syrefattiga. Julen 2014 försåg Nordsjön Östersjön med det största inflödet av syrerikt havsvatten på 60 år. Förhoppningen var att inflödet skulle förbättra Östersjöns syrefattiga bottnar, men så blev inte fallet. Dagens syrenivåer i Östersjön är enligt rapporten alarmerande låga trots det stora inflödet av salt och syrerikt vatten.

Enligt en studie från institutionen för biologi och miljövetenskap vid Göteborgs universitet kommer temperaturen att vara högre och salthalten att vara lägre i Östersjön i slutet av 2000-talet än någon gång tidigare. Temperaturökningen kommer att leda till att syrehalten i vattnet minskar, vilket gör effekterna av övergödningen än mer påtagliga. Ett tydligt tecken på övergödning är de återkommande algbloomingarna i Östersjön, vilka i sin tur visar på vikten av att få ett kraftfullt stopp på jordbrukets näringsläckage. En lägre salthalt kan medföra att vissa arter försvinner, exempelvis blåmusslan som inte klarar av en lägre salthalt än den som finns i Östersjön idag. Även torskbeståndet kan minska till följd av temperaturförändringar och rubbningar i syrehalt och salthalt. Vi måste samverka kring Östersjön för att denna trend ska stoppas.

Förekomsten av mikroplast i hav och sjöar har uppmärksamats allt mer under senare år, inte minst på global nivå. Mikroplast är ett samlingsnamn för mycket små

plastfragment som har olika ursprung. Mikroplast kan bildas oavsiktligt när plastföremål slits och plastpartiklar frigörs, eller när vi inte återanvänder, återvinner eller slänger plastmaterial på rätt sätt utan plasten blir skräp som successivt bryts ned till mindre och mindre bitar i naturen. Det finns också plast som från början tillverkas som små pellets eller korn.

Naturvårdsverket har nyligen genomfört den första, övergripande kartläggningen av källor till och spridning av mikroplaster i Sverige.

De största källorna till spridning av mikroplaster är: väg och däck, konstgräsplaner, industriell produktion och hantering av primärplast, tvätt av syntetfibrer, båtbottnfärg och nedskräpning. Vi måste verka för att reducera utsläppen av mikroplaster med utgångspunkt från Naturvårdsverkets kartläggning och verka för att öka kunskapen om mikroplaster.

I kustområdet kring Östersjön bor cirka 28 miljoner människor. Nära 70 procent av allt avloppsvatten passerar genom de 45 största reningsverken i kustområdet. Sveriges arbete med att bygga reningsverk i de baltiska länderna och Kaliningrad har gett positiva resultat. Vi måste agera tillsammans med våra grannländer runt Östersjön för att klara miljömålen, och kontakterna samt dialogen med EU och grannländerna måste kontinuerligt utökas och förstärkas. Det går att motverka effekterna av de globala klimatförändringarna på miljön i Östersjön, men åtgärderna måste sättas in snabbt och vara långsiktiga. Den ryska staden Kaliningrad har varit en av dessa stora föroreningskällor. Där har runt 450 000 invånare varit anslutna till ett reningsverk byggt på 1920-talet som varken var dimensionerat för eller hade den teknik som krävdes för att rena utsläppen. Avloppsvattnet har fram tills nu i princip gått orenat ut i Kaliningradbukten och vidare ut i Östersjön. Det nya avloppsreningsverk som nu tas i drift kommer att resultera i stora förbättringar för vattenkvaliteten i sydöstra Östersjön. Sverige har, som största utländska bidragsgivare, varit med sedan 1996 och arbetat fram Kaliningrads nya reningsverk. Sverige har sedan slutet av 1990-talet gett stöd till ett drygt 30-tal VA-projekt i Östersjöregionen. Men det behövs mer.

Dagens anläggningar är inte heller byggda för att ta bort organiska kemikalier eller metaller. Om dessa anläggningar moderniserades och utrustades med avancerad avloppsrening skulle de kemiska utsläppen kunna halveras, enligt en rapport från Baltic Sea Center. Avloppsreningstekniken måste prioriteras i syfte att kunna hålla jämna steg med de nya och mer komplexa ämnen som ständigt tas fram.

Regeringen måste tillse att arbetet med att rädda Östersjön intensifieras.

Heléne Björklund (S)